

Feđa Milivojević

Dvije tisuće godina od smrti Tita Livija

Ove godine navršava se dvije tisuće godina od smrti Tita Livija (59. g. pr. Kr. – 17. g. kršč. ere), jednog od najvećih rimskih povjesničara i predstavnika analističke škole rimske historiografije.¹ Tom prigodom čini se prikladnim napisati nekoliko riječi o njegovu životu i djelu, te o njegovu utjecaju na buduće naraštaje povjesničara.

Livije je rođen u Pataviju (*Patavium*, današnja Padova), tada najvećem gradu provincije Cisalpinske Galije. Podrijetlom iz provincijske elite grada poznatoga po bogatstvu i strogom moralu,² Livije je tinejdžerske dane proživio usred možda najturbulentnijeg razdoblja cjelokupne rimske povijesti – tijekom građanskih ratova u četrdesetim godinama prije Kristova rođenja. Kao i za njegova suvremenika iz Rima te budućeg prijatelja, Oktavijana Augusta (63. g. pr. Kr. – 14. g. p. Kr.), za Livija su ti, vrlo nasilni, sukobi jasno naglasili kronične probleme rimske Republike (o čemu će kasnije pisati), a istovremeno su, kako to inače biva, nudili priliku za vojnu i političku karijeru. No, za razliku od Oktavijana i većine mladih i ambicioznih ljudi toga vremena, Livije današnju slavu nije zaslužio na bojnim i političkim pozornicama. Kasniji rijetki komentari njegova života, ponajprije iz pera drugog slavnog rimskog povjesničara, Tacita, ukazuju i zašto – Livije je bio dugogodišnji pristaša Gneja Pompeja i Cezarov protivnik.³ Time je odabrao stranu koja nije samo izgubila u građanskom ratu, već njezini sljedbenici niti u mirnodopskim prilikama zbog političke selekcije podobnih kandidata nisu imali prilike napredovati u društvenom, političkom i vojnom životu Rima.

Doista, Livijev put k slavi bio je drugačiji. Znamo da je u Rim došao oko 31/30. g. pr. Kr. kada je bitkom kod Akcija te porazom Marka Antonija i Kleopatre napokon završio period nestabilnosti. Vrlo rano se okrenuo znanstvenom radu. Postoje naznake da se bavio filozofijom i govorništvom, ali prvenstveno je bio povjesničar. Napisao je monumentalno djelo *Od osnutka Grada (Ab Urbe Condita)*, u 142 knjige, koje je pokrivalo period od osnutka Rima 753. g. pr. Kr. do 9. g. pr. Kr., točnije do smrti Nerona Klaudija Druza, oca budućega cara Klaudija. Livije je povijest rimskih uspjeha prezetirao u službi propagande novog, Augustovog političkog poretka. Stavio se i u službu Augustovog programa obnove starog rimskog morala. Proveo je to tako uspješno da je ste-

¹ Sljedbenici analističke škole zapisivali su povijest Rima od najranijih vremena nadalje, godinu po godinu do vremena kad je autor djela živio.

² *Strab.* III, 5, 3; *Plin. Ep.* I, 14, 6.

³ *Tac. Ann.* 4.34.

kao svjetsku slavu. Anegdota o čovjeku koji je hodao od Cadiza do Rima kako bi njega upoznao oslikava Livijevu popularnost, međutim, no on nikada nije bio dijelom užeg literarnog kruga tadašnjeg Rima, sačinjenog od vrsnih patrona i autora poput Mece-nata te Vergilija, Horacija i Ovidija. Augustova „šala“ da je Livije još uvijek Pompejev pristaša,⁴ skoro pola stoljeća nakon Pompejeve smrti, ukazuje na donekle marginalnu Livijevu poziciju. O njegovu životu ne znamo mnogo. U uvodu svojeg velikog djela naglašava da nije važno hoće li njegova slava ostati u sjeni drugih, pomogne li njegov rad sačuvati sjećanje na djela prvoga naroda svijeta (*populus princeps terrarum*).⁵ Naizgled skroman autor u sumrak života povukao se u rodni i voljeni Patavij, gdje je i umro 17. g. p. Kr.

Nažalost, od Livijeva monumentalnog djela danas je ostalo sačuvano manje od četvrtine. Knjige od 1. do 10. te od 21. do 45. uglavnom su cijele sačuvane (period do 167. g. pr. Kr.), dok sadržaj ostalih znamo po sažetcima sadržaja svake knjige koji su nastali u 4. st. (*Periochae*). Oštećenje rukopisa iz 5. st. Kr. glavni je razlog zašto danas nemamo više Livijeva teksta. Bez obzira na to, nemjerljiv je utjecaj Livijevih sačuvanih riječi na kasnije povjesničare. Njegov najveći učenik, car Klaudije, uzeo je povjesničarsku profesiju k srcu jednako kao i njegov mentor. Dvije tisuće godina od Livijeve smrti povjesničari diljem svijeta dijele njegovu strast i zamisao o povijesti kao o nesebičnoj struci. Sigurno je da bismo bez Livijevih riječi danas kudikamo oskudnije poznavali rimske institucije i djela kroz slavna stoljeća kraljevstva i republike, a ono što bismo znali bilo bi daleko sumornije.

⁴ *Tac. Ann.* IV, 34.

⁵ *Liv.* I. pr.